

78
889.
33
ΜΥΡΙ.
DE
1928

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ - ΜΥΤΙΛΗΝΗ

Bib 350164

Σπουδ. Βυζαντινής και
Νεοελληνικής Φιλολογίας

ΚΤΗΜ.23797.....I.

Σ. 9η Συγκριτική με την
Μεσαιωνική
Πολιτική

ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἐκείνη ἡ προέλαση τῆς 5ης Μεραρχίας...

Ἦμουν τότες εἴκοσι χρονῶ—φοιτητοῦδι ἐθελοντῆς—
καὶ τώρα πιά εἶμαι μεστός άντρας. Ὡς τόσο ἡ θύμησή ἐ-
κείνης τῆς προέλασης μου κάθεται σά βραχνᾶς, καὶ κατα-
λαβαίνω πῶς δὲ θά μου ξεπλακώσει τὰ στήθια ὡς ποὺ νᾶ
μου θάλουν τὸ κεραμίδι στὰ χεῖλια. Μιά προέλαση. Εἶδες
τί ἀπλή καὶ πόσο ἡμερὴ λέξη. Μιά προέλαση. Ἐτσι δὲ
σάν τὴ διαβάξει κανένας μέσα στ' ἀνακοινωθέντα τῶν Στρα-
τηγῶν, χωρὶς νᾶχει δουτήξει μέσα σαυτό τὸ φοβερό βοῦρκο
ἀπὸ αἷμα, ἀπὸ λάσπη κι ἀπὸ ἀντρίκιες βαρβατιές, ποὺ λέ-
γεται «πόλεμος», φαντάζεται τὴν προέλαση σάν παράτα
στρατιωτικὴ. Τὴ φαντάζεται σάν ἓνα πέρασμα στρατευ-

ματων γεμάτο από δόξα, περηφάνεια και θρίαμβο, γεμάτο από λαμπρότητα, με σημαίες μεταξωτές, γαλάζιες, που μπατσιλίζουν χαρούμενα τον αέρα, κουνάνε αξιοπρεπώς πάνου απ' τις γυμνές λόγχες των στρατιωτών τις χρυσές τους τις φούντες, και ύψώνουν τους άσημένιους των σταυρούς, όλο άχτινες, μέσα στον ήλιο. Οί άξιωματικοί είνε ώραίοι μέσα στις στολές τους, πάνου σε περήφανα άτις πούνε στολισμένα με μπρούτζινα φάλαρα και χλιμιντρών όργισμένα. Και ο λαός, ξεφρενιασμένος πιά απ' τη χαρά του, ρίχνει λουλούδια στα πόδια των νικητών, κι οί καπέλλες στέλνουν φιλιές και χαμόγελα, κάτου από λευκές γιορτάσιμες γιρλάντες.

Όμως τά πράματα γίνονται κάπως άλλιώτικα. Είνε κριμα πούνε έτσι, μά γίνονται κάπως άλλιώτικα — — —

Η προέλαση της 5ης Μεραρχίας...

Ήτανε μις μαύρη νύχτα με σκοτάδι πηχτό, γλυστερό, θαρρείς σαπισμένο απ' την ύγρασία. Ο στρατός μας κοιμήθηκε μέσα σ'ένα κάμπο, με χρώμα λασπωμένο βαθειά. Ήτανε μις Μεραρχία δλάκκιρη που κοιμούτανε έτσι βαθειά και βαρειά, πλακωμένη κάτου απ' το βρεγμένο σκοτάδι. Μις Μεραρχία άντρες αποσταμένοι, αποκνωμένοι απ' την υπεράνθρωπη κούραση κι απ' το αδιάκοπο ξαγρύπνισμα. Θυμάμαι πολύ καλώς πού πορπάτηξα κείνο το βράδυ κοιμισμένος, δλότελα κοιμισμένος ίσα με μισή ώρα. Είνε ένα απάνθρωπο πράμα να κοιμάται δλότελα και όμως να πορπατάς φορτωμένος με ντουφέκι, με σφαίρες και μένα άσήκωτο γομάρι από βρεγμένες κουβέρτες στην πονεμένη σου ράχη. Όταν διατάξανε οί διμοιρίτσες «άλτε», χτύπησε το μούτρο μου στην καρδιά μου του μπροστινού μου σύντροφου, που στάθηκε και ξύπνησε από τον πόνο. Κατόπι μάς είπαν: «κοιμηθήτε τώρα!» Μιάν άνυπόφορη εδύχια πήγε τότες να φουντώσει ξαφνικά σ'α φλόγα χαρμής μέσα απ' τα σωθικά μας. Μά δεν πρόφταξε και λούφαξε πριν ξελοχίσει ακόμα, πνιγμένη από το μαύρο, το αλλοίωτο, το άπονεκρωτικό σύνεφο του ύπνου. Πέσαμε ξαφνικά σωριασμένοι στον τόπο που ακούσαμε αυτή την προσηγή, που έγρηκε, ώχ,

έτσι βαθειά μες απ' τη νύχτα και την ήπια με σ'α γλυκό δηλητήριο: «κοιμηθήτε!». Γκρεμιστήκαμε εκεί μεσοστρατίς μες στη λάσπη, με τα λουριά των ντουφεκιών περασμένα στη μασκάλη, με το βρεγμένο φόρτωμα του γυλιού κουμπωμένο στη ράχη, με τη μέση σφιγμένη μες στις μπαλάσες. Και κοιμηθήκαμε βαρειά σαν πεθαμένοι. Και πάνου θέ μας ο κύρανός έδρεχε άναντρα και άλύπητα. Έδρεχε πάνου στον κοιμισμένο στρατό. Δένε πώς κοιμηθήκανε οί προφυλακές μας — — —

Όπου, ξαφνικά μες στον ύπνο μας χυμήξανε οί νικημένοι μας οί όχτροι και μάς σφάζανε. Βγήκανε μες απ' το μουχλιασμένο το σκοτάδι και μάς σφάζανε. Δεν καταλάβσαμε πώς έγινε αυτό. Ξαφνικά βρεθήκαμε όρθιοι. Όλοι φωνάζαμε «στα όπλα», όλοι άνοίγαμε με κόπο και με δύναμη τά μάτια μας, που ήτανε γιομάτα ύπνο και σκοτάδι, για να δούμε και για να καταλάβουμε. Κι όλοι άρχισαμε να ρίχνουμε ντουφεκιές και να σκοτωνόμαστε συναμεταξύ μας, κι όλοι ταίχαμε έξω φρενών.

Τότες έγινε ένα μεγάλο πράμα.

Πάνου απ' το στρατό μας χούγιαξε νόνομας με τη δρχνή φωνή του ο Πανικός. Είνε μις στριγγλιά που βγαίνει θαρρείς από τα τετωμένα λαρύγγια χιλιάδων τρελλών. Ξέφυγαν θαρρείς απ' τα κελλιά τους και έκφράζουν έτσι όλη τους τη μανία μέσα σ'ένα ξεσυρτό και άγριο ούρλιαχτό, που το τινάζουν σ'α βρυτιά προς το κύραιο παλάτι του άσυγκίνητου Δημιουργού των. Είνε ο Πανικός που χουγιάζει έτσι.

Το μυαλό παγώνει τότες μες στα δλάκια των κοκκάλων σου, οί αισθήσεις σου ξεφεύγουν απ' το χαλινάρι του άφέντη του έγκέφαλου, και όλα σου τα μέλη επαναστατημένα και άπειθαρχητα, ενεργοθν παρξιαβλά, χωρίς άρμονία, δίχως σκοπό· έτσι δα στα κουτούρο. Ο Πανικός φυσάει μέσα στις ψυχές σ'α μιάν άρρώστια θεοσταλμένη και κυνηγάει τους άνθρωπους με τη βουκέντρα του σαν ένα κοπάδι ζά. Τον είδα και τον άκουσα 'γώ κείνη τη νύχτα, που μάς κυνηγούσε μες στους πλατιούς λασπωμέ-

νους, κάμπους, και μέσα στις βουερές λαγκαδιές που αψί-
ναμε πίσω μες στάλαλιασμένο μας τὸ φευγιό. Εἶνε μιὰ
μούρη γλωμὴ κι' αλλοσοῦσυμη, με τρίχες δλόρτες, με συ-
σπασμένο στόμα και στρογγυλὰ μάτια. Μέσα ἀπ' ἔκει σὲ
κυττάζει κατὰμικτα και ἐπὶμονα ἢ ἀλλοίθωρη τρέλλα. Κ'
ἢ φωνή του εἶνε γοερή σὰ νὰ κλαῖνε χιλιάδες σκυλιὰ και
τσακάλια. Κι' αὐτὸ τὸ φριχτὸ πρᾶμα σάκλουθὰ μες στὴν τρε-
χάλα σου τὴν τυφλὴ και μες στὸ τρέκλισμά σου τὸ χαμέ-
νο. Ἐχει χίλια πόδια γιὰ νὰ σὲ κυνηγᾷ και χίλιες μα-
τιές γιὰ νὰ μὴ σὲ χάνει. Ξεφυτρώνει μπροστά σου παντοῦ,
παντοῦ. Πάνου ἀπὸ τοὺς δράχους που μορφάζουν και κου-
νοῦν τερατώδηκα μέλη ἐναντιὰ σου. Μες ἀπ' τὰ χαμόδεντρα
που ψιθυρίζουν συνομωτικὰ γιὰ σένα, στριμώχνονται σὲς
περασσιές σου, και λουφάζουν και παραφυλᾶνε καταλαγια-
σμένα σὲ κρυφές παρέες, με τὰ μυλλιαρά τους τὰ κεφάλια
κοντὰ-κοντὰ. Εἶνε κάτι κλαδιὰ λιγερά και μακρὰ, με νύ-
χια γυριστὰ στὴν ἄκρη και καρτεροῦν ὡς που νὰ περάσεις
ἀπὸ κοντὰ τους. Τότες τινάζουνε τὰ δυνατὰ νεβρωμένα τους
πλοκάμια και σὰ δράχουνε ξαφνικὰ ἀπ' τὸ πόδι. Πέφτεις
χάμου και χτυπᾷς και ματώνεσαι δῖχως νὰ μιλήσεις, ξα-
νασηκώνεσαι και τρέχεις πάλι, τρέχεις ὁλοένα με τὴν φυ-
χὴ στὸ στόμα. Δὲ θέλεις νὰ πεθάνεις, κι' εἶσαι ἔτοιμος νὰ
πεθάνεις, κι' ἓνα μουρμουρητὸ ὅλο ὄχτρα ἐναντιὰ σου βγαί-
νει ἀπ' ὅλα τὰ χόρτα κι' ὅλα τὰ θάμνα. Και τὸ φριχτὸ τὸ
τέρας τοῦ Πανικοῦ σάκλουθὰ κατὰ πόδι, δὲ σάφνει νὰ
πάρεις ἀνεσασμιὰ, εἶνε ὅλο πίσωθὲ σου και σοῦ φυσᾷ κρυά-
δες στὸ σῶμα, κι' εἶνε ὅλο μπροστά σου και ξεφυτρώνει
ὅπου κι ἂ στρίψεις. Βγαίνει και σοῦ μορφάζει μες ἀπ' τίς
δρυῖτες που ξερνᾶνε με δλαστήμιες τὰ μαῦρα τὰ νερά τους,
σφυρίζει πάνου ἀπὸ τὰ δέντρα που τινάζουν φοδερὰ και
λεπιδωτὰ μπράτσα κατὰ πάνω σου και μες ἀπ' τὰ δειανὰ
μισοκαμένα θαγόνια, που φτύνουνε σκοτάδι και βουίζουνε
τρομαχτικὰ με τάνοιχτά τους τὰ στόματα.

Ὁ Πανικός!

Μιὰ μεραρχία γλωμοὶ και ξετρελλαμένοι φυγάδες κυ-

μήξαμε μες τὴ φαρδιά στρατὰ τοῦ λωτρωμοῦ, που περνοῦ-
σε ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ Σταροχώρια. Ἡμαῖταν ἓνα κοπάδι ξε-
λακισμένα ἀγρίμια, που τὰ κυνηγοῦτε μιὰν ἀνείπωτη
τρομάρα. Κι' οἱ χωριάτες, που δὲν τοὺς εἶχαμε ἀγγίξει
μηδὲ τρίχα τότες που πήραμε τὰ χωριά τους, βγήκανε μες
ἀπ' τὸ σκοτάδι κι' ἀπ' τίς δυὸ μεριές τοῦ φαρδιοῦ δρόμου
και μᾶς ντουφεκάγανε, μᾶς κόβανε τὰ πόδια με τσεκού-
ρια, ξεριζώνανε με τανάλιες τίς γλώσσες τῶν φαντάρων.
Τὸ σκοτάδι ἦτανε γιομάτο κάνες που κεραδωνῶνανε, πεινα-
σμένες κάμες που γύρευαν νὰ καρφώσουνε τὸ κρῦο τους
τὸ δόντι μέσα στὴ ξεστὴ σάρκα, σιδερένια φιλάρια κι-
ξίνες που σκίζανε τὰ πρόσωπα δυὸ στὴ μέση. Κι' ὁ Πα-
νικός οὐρλιαζε ἀπ' ὅλες τίς μεριές, ἔκανε τίς τρίχες νὰ
κουνοῦνται σὰν τὰ κεντρίδια τὰ χινιοῦ, και σὲ κύταζε δυ-
νατὰ και κατὰματα με τὰ στρογγυλὰ κι' αλλοίθωρα μάτια
του, τὰ μάτια τῆς τρέλλας.

Κατόπι ἔγινε ἡ ἀνασύνταξη. Πήραμε ἐνισχύσεις, κάνα-
με τὴ μάχη τοῦ Κούμνο βουτηγμένοι ὡς στὸ λαιμὸ μες
στὴ λάσπη, και ξαναπήραμε τὰ μπρός. Ἐτσι τὰ Σταροχώ-
ρια ἦτανε πάλι δικά μας. Κι' ὁ ἀρχιστράτηγος, πουτ' ἦταν ὁ
ἴδιος ὁ γιὸς τοῦ Βασιλιά, διάταξε: Ὅλα τὰ Σταροχώρια
νὰ κακοῦν συθέμελα, νὰ ρημαχτοῦνε πέρα γιὰ πέρα. Κι'
ἔλοι οἱ χωριάτες ἀπὸ δεκάξη χρονῶ κι' ἀπάνου νὰ ντουφε-
κιστοῦνε.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ λένε στὸν πόλεμο με μιὰ λέξη ὅλο δικαιο-
σύνη: «Ἀντίποινα».

Χυθήκαμε μες στὰ χωριὰ σὰν ἓνα μεγάλο τσοῦρμο λυσ-
σασμένων ζώων, που τὰ δύναντα, τὰ λερά τους μέλη τρέμαν
ἀπ' τὸ σουβλερὸ κρῦο, τὰ γόνατά τους λιγούσανε ἀπ' τὴν
κούραση και τὰ δόντια τους χτυπούσανε ἀπ' τὴν πεῖνα
τῆς ἐκδίκησης.

Ἦτανε ὅλο ξοχόσπιτα τριγυρισμένα με ἀψηλὸν ἀβλό-
τοιχο, πουχε μόνο μιὰ μεγάλη πόρτα γιὰ νὰ μπλίνουν τὰ
κάρρα, τὰ ζᾶ κι' οἱ ἀθρῶποι. Αὐτὴ ἡ πόρτα ἦτανε χιλιό-
μενταλωμένη. Ἀπὸ μέσζ, ἓνα γύρω στὸν ἀβλότοιχο ἦτανε

οί ἀπειθῆκες γιὰ τὰ γεννήματα καὶ ντάμια γιὰ τὰ ζῷα. Καὶ στὴ μέση τὸ σπῖτι. Οἱ πιότεροι χωριάτες, ξάφροντας τὴν τιμωρία ποὺ τοὺς περιέμενε γιὰ τὴ μπαμπεσιά τους, ἀδειάσανε τὸ χωριὸ καὶ φύγανε ὅπως-ὅπως μπροστὰ, μαζὺ μὲ τὸ στρατὸ πρὸ κυνηγούσαμε. Μὰ ἀπόμειναν καὶ καμπόσοι. Ὅσοι δὲν προκάνανε νὰ φύγουνε πρὸς τὰ σύνορα τῆς Ἀρδανιτιᾶς γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπ' τὴν τιμωρία. Αὐτοὺς, πατούσαμε τὰ σπῖτια καὶ τοὺς πιάναμε. Τίς γυναικες μὲ τὰ παιδιὰ τίς χωρίζαμε καὶ τίς κλείναμε μέσα στὸ τζαμί τοῦ χωριοῦ, βάζοντας δυακτὴ φρουρὰ γιὰ νὰ τίς γλυτώσουμε ἀπ' τὰ ξαναμμένα ἔνστιχτα τῶν φαντάτων. Τοὺς ἀντρες ποὺ ἦτανε φόβος νὰ ξανασηκώσουνε ντουφέκι πίσω μας, τοὺς σκοτώνναμε. Κατόπι ἀνοίγαμε τὸ τζαμί, ξαπολνούσαμε τὰ γυναικόπαιδα ποὺ ἦτανε μαντρισμένα μέσα, δάξαμε φωτιά στὸ χωριὸ καὶ φεύγαμε σάλλο γιὰ νὰ κάνουμε τὰ ἴδια.

Σ' αὐτὴ τὴν ἄγρια περιπλάνησή μας μὲς στὰ Σταροχώρια, κάθε τόσο δρίσκαμε τὰ κουφάρια τῶν δικῶν μας σκοτωμένων, ποὺ οἱ φαρδιές πληγές τους μὲ τὰ μελανιασμένα χεῖλια, ἀνοιχτές σὰ μαῦρα στόματα, φωνάζανε ἐκδίκηση. Οἱ φαντᾶροι μας ἀκούγανε θαῦμα καὶ καταλαβαίνανε σύψυχα αὐτὴ τὴ βουβὴ μὰ φοβερὴ κραυγὴ ποὺ ἔβγαине ἀπ' τὰ κουφάρια. Ἦταν ἡ παρακαλεστικὴ φωνὴ τῶν πεθαιμένων ποὺ μᾶς ξεφρένιαζε σὲ κάθε βῆμα. Εἶχα στὴ διμοιρία μου ἕναν Ἐφτανησιώτη, ποὺ βρήκε τὸ κουφάρι τοῦ μικρότερου ἀδερφοῦ του—ἕνα ἀμούστακο ἐθελοντάκι ἦτανε—σὲ ἀφάνταστο χάλι. Τὸ παιδὶ τὸ ἔβγαλε γδύσει καὶ τὸ γλεντήσανε πολλοὶ Τοῦρκοι σὰ γυναῖκα. Κατόπι βρέσανε μπηχτές στὰ ψυχνά του καὶ ἀσελγήσανε ἀκόμα καὶ μέσα σαυτὲς τίς φριχτές τρύπες τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ αἵματος.

Στὸ τέλος κόψανε τὴ φύση του καὶ τὴ μπήξανε στὸ στόμα του. Κρεμούτανε ἐκεῖ ἀνάμεσα ἀπ' τὰ ἄσπρα δόντια του σὰ μιὰ μαύρη ἄσκημη γλῶσσα. Ὁ ἀδερφός του ἐπικσε χ' ἔσφαξε δώδεκα γεροὺς καὶ μεστωμένους ἀντάρτες στὰ πόδια αὐτοῦ τοῦ μαρτυρεμένου πτώματος. Τοὺς ἔσφαξε ἀπ' τὸ καρὺδι μένα μακρὸ τούρκικο γιαιταγάνι, ἐ-

ἔτρεξε ἀπ' τὸ καρὺδι μένα μακρὸ τούρκικο γιαιταγάνι, ἐκεῖ μπροστὰ στὸ γυμνὸ κουφάρι τοῦ παιδιοῦ, πρὸ κρέμαζε τὴν τερατώδη γλῶσσα τοῦ ἀκουμπισμένο σῆνα κοτρόνι. Ἦτανε σὰν εἰδωλὸ κάποιου αἱματοπόθου Θεοῦ πρὸ δεχοῦτανε θυσιᾶ. Τοὺς ἔκοψε ἕνα-ἕνα μὲ μιὰ φοβερὴ ἡρμιᾶ, δλίχως νὰ μιᾶ καθόλου. Καὶ τὸ αἷμα τους γιόμιζε γλυστερὸ καὶ ἀχνιστὸ τὸν τόπο καὶ μύριζε δ' ὄντα καὶ ἔφερνε ἀνεγούλα. Τὰ μάτια του σβλη αὐτὴ τὴ φριχτὴ τελετὴ ἦτανε κόκκινα καὶ θολὰ ἀπ' τὰ δάκρυα. Κι αὐτοὶ μοιγκρίζανε χάμου μὲ τὸ λαρυγγικὸ ἀνοιγμένο, σπαράζανε καὶ ξετινάζανε δυνατὰ στὸ χῶμα τὰ μεγάλα μέλη τους, σὰν τὰ σφαχτάρια στὸ χασαπιό. Βρήκαμε κοινὰ φαντάρων δειμένα δυὸ-δυὸ μὲ τηλεγραφικὸ τέλι, ἐλσεινὰ παρὰ λαμένα ἀπ' τὴ φωτιά. Τοὺς εἶχανε σιγισψημένους μέσα στὴς εὐρύτους τῶν χωριῶν. Οἱ κοιλίες τους ἦτανε πρισμένες σὰν ἀντικα, καὶ τὸ πετρεῖ τους, καψαλισμένους, σήκωσε μεγάλες νεροστελισμένες κοῦτσες, κι ἄνοιξε φαρδιές καμάδες. Τὰ μέλη τους μὲ τὰ τσουρτσελισμένους νεύρα, ξεσύσανε καὶ μπερδεύτηκανε σῆνα σκερὸ ἀγκάλιασμα. Βρήκαμε ἕνα κουφάρι δλόγυμνο, σταυρωμένο σῆνα πλατάνι. Κρεμούτανε μόνο ἀπ' τὰ κερφὰ ποὺ τρυπήσανε τοὺς καρπούς τῶν χερσίων. Τὰ ματόφυλλά του ἦτανε κομμένα ἕνα γύρω μὲ ξυράφι, καὶ ἔτσι οἱ βολβοὶ του ἄσπρι καὶ τρεμαχτικὰ μεγαλωμένοι, κυττάζανε μὲ παράξενη ἐκπληξὴ κατ' οὐ. Στὸ στήθος του ἦτανε δουλεμένο ὁποιοδήποτε μὲ ξυράφι, σὰ σκετικὸ καλλιτέχνημα, ἕνα μεγάλο μισοσέγγαρο μὲ τὸ ἄστρο.

Σῆνα ντάμι, κάτ' οὐ ἀπὸ μιὰ σκάφη βρήκαμε περσμένους σὲ σπάγγος σὰν καμπολοὶ ὀγδόντα ἀντριά. Τὸ κουφάρι ἐνὸς λοχαγοῦ φοροῦσε τὸ πηλίκιό του κερφωμένο πάνω στὸ κόκκαλο τοῦ κερνίου μὲ σιδερένιες πρύκες.

Θυμᾶμι μιὰ νύχτα, μὲν δόλκα καὶ νύχτα, ποὺ πέρασα μέσα σῆνα ἀπ' αὐτὰ τὰ Σταροχώρια, σῆνα τούρκικο σπῖτι. Εἶπε ἡ πιὸ ἀξέχαστη μουσαφίρια τῆς ζωῆς μου.

— — — — —

Ήταν ένα μεγάλο ξοχικό άρχοντόπιτο ξεμοναχισμένο απ' τὸ χωριό. Στεκοῦτανε σάν τετράγωνο κάστρο μὲς τὴν ἀψηλὴ μάντρα του, σ' αντασματένιο μὲς τὸ σκοτάδι τῆς βροχερῆς νύχτας. Διατάχτηκε ἡ ἐνωμοτία μὲν νὰ τὸ «επιτήσκει» καὶ νὰ περάσει ἐκεῖ μέσα τὴ βραδιά. Ἡ μεγάλη ἀλλόπορτα ἦτανε γερὴ σάν πύλη, καὶ τρεῖς τσομπανόγκυλα, χοντρά σάν ἀρκούδες, μοιγκρίζανε ἐκεῖ απ' ἔξω, καὶ χυμοῦσανε καταπάνω μας σάν κάναμε νὰ κοντέψουμε. (!) Ὀγκοὶ τοὺς σκληύανε σκοτεινοὶ μὲς τὸ σκοτάδι.

— Νὰ τὰ σκοτώσουμε μὲ τὴ λόγχη, εἶπε ὁ δεκανέας. Νὰ μὴν ἀκούσω οὔτε μιὰ ντυτεκιά.

Ἄ, εἶνε πολὺ ἄγριο πρᾶμα νὰ σουδλίζεις μὲ τὴ λόγχη τρεῖς μεγαλόσωμα τσομπανόγκυλα, ποὺ δὲν κάνουν τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ φυλάγουν ἕνα μανταλιωμένο σπῆτι, τεράστιο καὶ τετράγωνο μὲς τὸ σκοτάδι, ἕνα σπῆτι κλεισμένο μέσα στὴ σιωπὴ καὶ τὸ μυστήριό του, κάτω ἀπὸ μιὰ ψιλὴ κρού βροχῇ ποὺ μουσκέβει τὴ νύχτα. Εἶνε ἴσως αὐτὸ πρὶν ἄγριο παρὰ νὰ σουδλίζεις ἄνθρωπους. Μᾶς πιδέψανε πολλὴν ὥρα αὐτὰ τὰ σκυλιά. Τρυπημένοι, μὲ λεγχισμένα στόματα, πηδοῦσανε καὶ δαγκάνανε τὸ ψυχρὸ σίδερο ἄγρια κλιγνώντας. Ὡς τόσο κανένα τους δὲ λάγκισε. Καὶ τὰ τρέι τους πέσανε χαμ' σέρνοντες μὲ λυπητερὸ βόγγο τὰ χυμένα τους ἄντερα μὲ τὴς λάσπες, ἐκεῖ μπροστὰ στὴ μεγάλη πόρτα τοῦ μοιραίου τῶν. Σὰ γλυτώσαμε ἀπὸ θάνατον κάναμε τὴ ρίξη καὶ σαλτάρησαν δυὸ συνάδερφοι πάνου απ' τὸν αὐλόγυρο. Πήδηξαν μὲς τὴν αὐλὴ καὶ μᾶς ἀνοιξαν τὴν ὀξώπορτα. Βάλαμε ἕνα φρευρὸ απ' ἔξω καὶ προχωρήσαμε ξετρίζοντας τὴ μεγάλη αὐλὴ μὲ χτυποκάρδι καὶ μὲ χίλιας περφόλιξες. Ἀνάψαμε ἄχυρα γιὰ νὰ φωτίσει καὶ ξετάζουμε προσεχτικά τὴς ἀποθήκες λεγχιζοντας μὲς τὰ γενήματα. Ἐκεῖ μέσα τὰ στάρια βρήκαμε χωμένους ὥς τὴν κερφή δυὸ ἄντρες, μιὰ νέα γυναίκα καὶ δυὸ παιδάκια. Στελαμε τὴ γυναίκα καὶ τὰ παιδιὰ στὸ τζαμί καὶ δέσαμε τὰ χέρια τῶν ἀντρῶν μὲ σκοινικοβαρτήρες σέρνοντάς τους κοντὰ μῆ. Κατόπι πήγαμε στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ.

Χτυπήσαμε μὲ τὸν ὑποκόπανο.—Τ'σ'μορδιά.

Ξαναχτυπήσαμε. —Τίποτα.

Κρατούσαμε τὴς ἀνεσχιμίες μας γιὰ νὰκούσουμε τίποτα πτηήματα μὲς απ' τὸ κλειστὸ σπῆτι. Ὁ τεράστιος κούδος τοῦ ψήλωνε πάντα δλόκλειστος μὲς τὴ νύχτα, γιομάτος σιωπὴ καὶ σκοτάδι, μὲ τὰ πορτοπαράθυρα μανταλιωμένα. Μονάχα ἕνας ξηλωμένος ὑτενεκὲς, ποὺ ἦτανε κάπου καρφωμένος, ἔτριζε απ' τὸν ἀγέρα ξύνοντας κάποιον σανίδι.

— Κανέναν δὲν εἶνε μέσα· μᾶς βεδάλωνν οἱ δυὸ ἀλχημάλωτοι. Κίμισε γιόκ...

Ὅλοι μας πάνου κάτου καταλαβαίναμε ἀπὸ τούρκικα, γιὰ τὸ ὅλοι μας εἴμασταν ἐθελοντές τρυκωμερίτες.

Ἐνας απ' τὴν Πόλη, ἀδύνατος καὶ ζουριάρης, μὲ χαρὰ χτυπηστικὰ γάτας, φώνηξε.

— Ἐ! σεῖς ποὺ εἴστε μέσα! Ἄ δὲ μᾶς ἀνελίξετε μονομιᾶς, θὰ στᾶξουμε στὴ στιγμὴ πᾶ' στὸ κατῶφλι αὐτοὺς ποὺ πιάσαμε μὲς τὴν ἀπεθήκη, καὶ θὰ βάλουμε φωτιά στὸ σπῆτι νὰ σθῶ κάψουμε ζωντανούς!

Ἡ φωνὴ του, ψιλὴ καὶ κακιὰ, τρύπησε τὴ νύχτα καὶ μπήκε μὲς τὸ κλειστὸ σπῆτι σὰ μολύδι ντυτεκιάς.

— Ἀνελίχτε! Μπαμπά, ἄτσινιζ!

Τσίριξαν μονομιᾶς παρκαλεστικά καὶ δυντὰ εἰ δυὸ ἀλχημάλωτοι, ἀπλώνοντας τὰ δεμένα χέρια τους πρὸς τὰ κλειστὰ παρθύρια. Σὲ λιγάκι στὰπάνω πάτωμα ἔφεξε ἕνα φῶς, κι' οἱ χαρὰμίδες φωτίστηκαν ἀπὸ μέσα. Ἡ καρδιά μας χτύπησε ζωηρά. Ἀκούσαμε μιὰ σανιδένια σκάλια ποὺ ἔτριζε κάτου ἀπὸ ἄργα μζλακὰ βήματα. Ὅλοι περιμέναμε μὲ χτυποκάρδι, κολλημένοι σύρριζα στοὺς τοίχους. Εἴχαμε γυρισμένες τὴς κάνες πρὸς τὴν πόρτα καὶ τὸ χέρι στὸν ὑποφυλακτήρα, ἐτοιμοὶ νὰ ρίξουμε. Οἱ σύρτες τρεβηχτήκανε μὲ θόρυδος, κι' ἡ πόρτα ἔτριξε πάνω στοὺς ρεζέδες τῆς, ἀνοίγοντας διὰπλάτα.

— Μπουγιούρουνοὺς ἐτέντηλαρ!

Ἐνας ἀψηλὸς γέρος φάνηκε μέσα στὸ φωτισμένο τετράγωνο πύλης ἀνοιχτῆς πόρτας. Κρατοῦσε ἀναμένη μιὰ ντενεκεζένια λάμπα τοῦ πετρελαίου κι' ἔκανε ὑποκλίσεις μὲ τὸν χέρι στὸ στήθος. Ήταν ἕνας ὥραιος γέρος. Ὁρατος

...και με γένια δλόσπερ μακρὰ, με
μεταλουδίζανε καθάρια γαλάζια μάτια. Τὰ ματόφυλλα
πεὺ πολεμοῦσε νὰ κρύψει. Τὸν ἀνεδάσκαλε ἀπάνω μαζί με
τοὺς ἄλλους, δυὸ, ἀφίνοντας ἓνα φρουρὸ καὶ σὲ τούτη τὴν
πόρτα. Ἀνάψαμε ὅλες τὶς λάμπες τοῦ σπιτιοῦ κι ὅλα τὰ
λυχνάρια. Ἦτανε καμμιὰ δεκαριά. Τὸ μεγάλο σπῆτι τοῦ
τίστηκε σὰ νάχε μεγάλη γιορτὴ. Μὰς ὠδήγησε σὲ μιὰ
μεγάλῃ σάλα στρωμένη με παχειὰ κιλίμια. Ἦταν' ἐκεῖ ἓνα
φαρδὺ τζάκι, μὲς τὸν τοῖχο. Ἀπόμεινα ἐγὼ κιὼ Μύρωνας,
ἓνα παιδὶ ἀπ' τὴν Κρήτη, γιὰ φρουρά τους. Ἐνα ἀψηλὸ,
δυνατὸ καὶ καλόκαρδο παλληκάρι. Μο νάχα ἡ Κρήτη μπο-
ρεῖ ἀκόμα καὶ θρέψει τόσους ὠραίους καὶ τόσο τιμους
ἄντρες. Ρίξαμε τοὺς δυὸ αἰχμαλώτους σὲ μιὰ γωνιά καὶ
τοὺς δέσαμε καὶ τὰ πόδια. Τὸ γέρο τὸν βάλανε κι ἄναψε
μιὰ ὠραία φωτιά με κάτι σκίζες ποὺ ἦτανε στοιβαγμένες
δίπλα στὸ τζάκι. Οἱ ἄλλοι συντρόφοι πήρανε σθάρνα τῆπε-
ραντο σπῆτι, φάχοντας γιὰ κρυμμένους τούρκους, γιὰ φαί
καὶ τίποτα πλιάτσικο. Κύτταξα τὸ γέρο με θυμασμό. Οἱ
ἀναλαμπὲς τῆς λόχης ποὺ χόρευε μὲς τὸ τζάκι, ρίχνανε
χρυσορρόδινες ἀντιτεγγὲς στὰ ὠραία γένια του, ποὺ
χυνότανε σὰν ἀφρισμένος καταρράχτης πᾶντο στὸ φαρδὺ
τοῦ τὸ στέργο. Μόλο τὸ φόβο ποὺ τὸν ζεμάτιζε κ' ἔκανε
τὰ χέρια του νὰ τρέμουν, κρατοῦσε μιὰ, ἀξιόπρεπτη γα-
λήνη πάνου σὲλα τὰ χαρaxyτηριστικὰ τοῦ προσώπου του.
Μονάχα τὰ πυκνὰ ἄσπρα φρύδια του σκεύανε σὰ διὰ
φετεροῦγες κάθε φερὰ ποὺ μιλοῦσε, κιόλονε τὰ ματό-
φυλλά του πεταλουδίζανε.

— Μὴ μὲ σκοτώσετε, γύρισε καὶ μᾶς εἶπε. Εἶμαι γέ-
ρος. Δὲν ἔχω τακάτι γιὰ νὰ κάνω κανεὺς κακὸ. Δὲν
πείραξα κανέναν κι ἀπόμεινα πίσω γιὰτι ξαίρω πῶς δὲν
ἔχω νὰ φοβηθῶ τίποτα ἀπὸ σᾶς. Ξαίρω ἀπὸ στρατό. Ἐκα-
να καὶ γὼ ἀσκέρι στὰ ξαμάνια μου...

— Ὑπερέτησες στὸ ταχυτικὸ ;

— Ἔδεν. Ἦμουν αὐτοῦ τοῦ Τσακούδου ἐντὶμ.

— Δὲ θὰ σὲ πειράξουμε, τοῦπα. Ἐμεῖς δὲ σκοτώνουμε

γέρους. Εἶνε ἄλλος κανένας κρυμμένος μὲς τὸ σπῆτι ;

— Χάιρ ἐφέντημ. Κίμτε γιόκ.

— Γιὰ, πρότζε κκλά ;

— Ὁ γέρος δριζοῦτανε. Ὁχι, βάλλαχι-μπῆλλαχι. Κανέ-
νας ἄλλος ἀπ' αὐτὸν δὲνεῖχε ἀπομείνει μὲς τὸ σπῆτι.
Ὅλοι εἰς ἄλλοι φύγανε μαζί με τὰ σκέρι.

— Μὰς φερθήκατε πολὺ ἄσχημα, τοῦπα. Ἐσεῖς εἰ
χωρικανοί, ποὺ δὲ σᾶς πείραξε μὴδὲ μιὰ κόττα ὁ στρατός
μας, δὲν ἔπρεπε νὰ κάνετε αὐτὰ ποὺ κάνατε.

— Πολὺ σωστά. Εἶχα πολὺ δίκιο. Μὰ αὐτὰ τὰ κινῶν
κρυμμένοι ἐντεφίξιδες. Αὐτοὶ κάψανε τὸ κεφάλι τοῦ κό-
σμου. Ὁ Θεὸς ἂς τοὺς παιδέψει κατὰ τὰ ἔργα τους. Ἰντιαλ-
λάχ !

— Ὁ Πόλεμος ! ἔκανα ἐγὼ.

— Ναι, ὁ πόλεμος, ξανάπε ὁ γέρος ἀργὰ-ἀργὰ με
μιὰ παράξενη ἐπιστημότητα. Μὰ γιατί, παιδί μου ; Γιατί ;
Ἐνας εἶνε ὁ Θεός, κι ὅλοι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, παιδιά
Του...

Ἐκανα νὰ τοῦ πῶ πῶς αὐτὴ τὴ σκέψη τὴν κάνουμε πᾶ-
ντα σὰν εἶμαστε οἱ νικη μένοι. Μὰ κατάπιε τὴν κουβέντα.

Ξαφνικὰ τιναχτήκαμε ὁλόρτοι καὶ σείξαμε τὰ ὅπλα.
Ἀπ' τὸ κάτω πάτωμα ἀκούστηκαν φωνές, χλαπαταγή.
Κατόπι ξεχωρίσαμε γυναίκια ξεφωνητά. Οἱ συντρόφοι
γελοῦσανε καὶ προγγάρανε σὰ δαιμονισμένοι. Γύρισαν
καὶ κύτταξαν τὸ γέρο. Κέρωσε καὶ τὰ φρύδια του κουνιού-
τανε νεδρικά ἀπ' τὴν συγκίνηση.

— Ψέμματα μᾶς εἶπες, τσακούδ ἐφέντημ. Κι ἄλλους ἔχεις
κρυμμένους ἐδῶ μέσκα.

Ἐπεςε χάμου, σύρθηκε σὰ πόδια μας καὶ φιλοῦσε τὰ
ξεσκισμένα μας τάρβουλα ποὺ ξερονούσανε λάσπη.

— Ἀμάν. Εἶνε οἱ κόρες μου ! Εἶνε τὰ δυὸ μικρότερα
κερίσια μου ποὺ δὲν προφτάσανε νὰ φύγουνε. Λυπηθῆ-
τε μας... Λυπηθῆτε μας... Ὁ Θεός θὰ σᾶς τὸ πλερώσει.

Τὰ γένια του σάρωναν τὸ πάτωμα. Οἱ συντρόφοι μπη-
κανε οὐρλιάζοντας μὲς τὴ σάλα. Σπρώχνανε μπροστά τους
δυὸ γαλατόσαρκες κοπέλλες μὲ ξεσκισμένους φερετζέδες.

Τὰ γυμνά τους μαλλιά ήτανε δεμένα σὲ χοντρές χρυσοξάνθες πλεξούδες γύρω τριγύρω στὸ κεφάλι, σὰ δαριά στέμματα. Τρέμανε χειρὶ-πόδαρ καὶ τὰ βουσκωτά τους στήθια ἀνεδοκατέβαιναν ἀνταριασμένα. Χύθηκαν καὶ στριμωχτήκανε μὲς τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ γέρου καὶ τὰ γαλάζια τους μάτια τρέχανε τρεμαγμένα καὶ μὲ πυρετώδη ἀγωνία πάνου στὰ πρόσωπα καὶ στὰ χέρια μας. Ὁ γέρος πολεμοῦσε νὰ τίς δώσει θάρρος. Νὰ μὴ φοβούνται. Νὰ μὴ κάνουν ἔτσι. Μπὲ σέ'ν' γιόκ. Οἱ ἐφέντηδες ήτανε καλοὶ ἄνθρωποι, ἀντολίτες. Μιλούσανε μάλιστα καὶ τύρηνικα. Δὲ θὰ τίς πείραζαν καθόλου.

— Ἀφισέ τις, γέρο, ἔκανε ὁ δεκανέας. Αὐτὲς θὰ τίς στείλουμε στὸ τζαμί μαζὺ μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες.

— Ἀμάν! Ὅχι. Ἀς μένανε ἔκει! Ἀς μένανε μὲ τὸν πατέρα τους... Ἀς μὴν τίς χωρίζουμε ἀπ' τὸ γέρο.

Παρακαλοῦσανε καὶ κλαίγανε δυνατὰ καὶ τρέμανε τὰ κόκκινα χεῖλια τους. Κιὸ γέρος μαζὺ παρκαλοῦσε. Μοῦ χάιδευε τὰ χέρια.

— Αὐπηθῆτε μας, ἐφέντηδες. Ἀφίστε τις μαζύμου... Πελέμησα νὰ τοὺς δώσω νὰ καταλάβουν πῶς εἰναι στὸ τζαμί, μονάχα ἔκει μέσα θὰ ἦτανε ἀσφαλισμένες. Τίποτε.

— Θὰ σὰς ὑπερετήσουμε. Σκλάβες σας θὰ γίνουμε. Ἀμόν. Σκόνη θὰ γίνουμε νὰ μὰς πατήσετε. Μὴ μὰς χωρίσετε. Θὰ σὰς ψήσουμε φαῖ. Θέλετε ριτσέλια; πετιμέζι; χι-λὲθ; Ἀφίστε μας μὲ τὸ γέρο. Ὁ Θεὸς θὰ σὰς τὸ πλερώσει αὐτὸ τὸ χαῖρι...

Ὁ δεκανέας, ἕνα καλὸ παιδί δίχως πρωτοδουλιὰ, μὰς ρώτησε μὲ τὸ μάτι. Τί λέτε; Νὰ τίς ἀφήσουμε;

— Ἀς τίς ἀτήσουμε. Τίς πᾶμε τόπρω!

Εὐχές. Εὐχαριστίες. Φιλιά στὰ χέρια καὶ στὰ πόδια. Πῶς δὲν ἄρχισα νὰ κλαίγω σὰ χάχα! Τὰ γαλάζια τους μάτια φεγγεβολήσανε ἀπὸ χαρά. Κάνανε σὰν παλιδές, γελώντας καὶ κλαίγοντας ὑπερικά.

Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς κατὰ βῆθος ὅλοι θέλαμε νὰ πορμεινουν. Ἡ ξαπτερὴ ὁμορφιά τους ἦτανε ἕνα δυνατὸ γαλάνισμα γιὰ τὰ μάτια μας, πρὸ διψοῦσανε μὴνες τὴ γυναί-

κα ἡμερὴ ὁμορφιά. Μὲ μὴν ὑπερικὴ προθυμία βάλανε τρεῖς πυροστίες καὶ τρεῖς μεγάλους χαλκένιους τετζερέδες στὴ σωτιά. Καὶ κουβάλησανε τοῦ Θεοῦ τὰ γαθὰ. Φέρανε βούτυρο, φέρανε αὐγά, φέρανε τραχινάδες, φέρανε μινέστρα σπιτίσι, φέρανε τυρὶ τοῦ λαδίου, φέρανε ριτσέλια. Εἶχμε νὰ φάμε τρεῖς μέρες. Ἀπ' τὴν παρχμὴν τῆς μάχης τοῦ Κούρμνο. Καὶ τρώγαμε ὥρες. Καὶ πίναμε γλυκὸ ζαχαρωμένο πετιμέζι. Αὐτὸ μεθὰ σὰν τὸ κρασί. Ἦτανε μιὰ τρομερὴ εὐτυχία αὐτὸ τὸ φαῖ μὲ μιὰ τέτοια πεινᾶ. Ὁ γέρος γύρευε τὴν ἀδεια καὶ πῆρε πάνου ἀπ' τὸ ξυλένιο ράσι ἕνα βιόλιο.

Ἦτανε ἕνα Κοράνι μὲ χλωμὰ πολυκιρτίκα φύλλα καὶ χρυσὰ πλουμῖδια στὶς τάδες. Τραδὴχτηκε σὲ μιὰ γωνιά στὸ ντιβάνι κι' ἄρχισε νὰ διχδιάζει μὲς τὸ νοῦ του. Σκλέδαε μονάχα τὰ χεῖλια του καὶ τὸ κεφάλι τοῦ κουκουτάνε μὲν ἀλαφρὸ ρυθμό. Μονάχα σὰ σάλωνε τὸ δάχτυλό του γιὰ νὰ γυρίσει σελίδα, τὰ μεγάλα ἄσπρα φρύδια του κάνανε σὰ φτεροῦγες. Καὶ τὸ γύρισμα τῆς σελίδας ἦτανε ἡ μόνη κίνησή του ποὺ ἀκουγότανε. Τὸ παγί-ποτι δὲν ἔλεγε γιὰ νὰ τελιώται. Δὲν εἶχμε χόρτητη. Κιὸς κοπέλες ὅλο καὶ μαγειρεύανε. Εἶπα θάρρῳ γιὰ ἕνα ἀντιπαθητικὸ ἐθελοντή ἀπ' τὴ Πόλη. Ἕνας ζουριάρης σπανός ἦτανε, μὲ μούτρο κιτρινωπὸ καὶ μὲ δέρμα ποὺ θαρρεῖς πῶς γιάλιζε πάντα λαδωμένο. Αὐτὸς μὲ σιγμὴ πῆγε ἀνυπόμονα νὰ κατεδάσει ἀπ' τὴν πυροστιά ἕνα τετζερέ γεμάτον χτυπημένα αὐγά. Τὸ πυρωμένο μπακίρι ἔκαψε τὸ χέρι του.

— Βάν! ἔσκαψε εὐθυμὰ βάζοντας τὰ δάχτυλα στὸ στόμα. Ἐδῶ χρειάζονται πιτσιδία!

Κύτταξε δεξιά-ξερὰ καὶ τὸ μάτι του σταμάτησε πρὸ τοῦ βιβλίου τοῦ γέρου. Ἐκανε ἕνα σάλτο, ἔσκισε ἀπὸ τοῦτο μιὰ φουγιὰ φύλλα καὶ μαυτὰ ἐπίασε καὶ κατέδεσε τὸ ζεστό τετζερέ.

— Ἀς δώσει ἕνα χέρι κιὸ Μωχαμέτης, τζάνουμ, νὰ κατεδάσουμε τὸ φαῖ!

Ὁ γέρος ἔκανε ἕνα ἐνστικτο κίνημα σὰ γιὰ νὰ προ-

στατέψει τὸ ἱερὸ βιβλίον, μὴ μόνον αὐτὸς συμμιχθεύτης πότε-
τεροδουλοχρῆστος. Χειρογέγραψε μὲ ὑπὸ τῆς γαμῆτης ἀγιο-
νίας καὶ συνέχισε τὸ διδάσκαλόν μου μὲ τὸ ὑδρισμένο νετὶν-
τὸ Θεοῦ.

Κάποτε ἕνας φαντάρος κύλισε ὀριζομενικὰ μὲς τῇ
σάλα ἔνι θεόρκοτον μπόρο ραμμένον γερῶ. Τὸν ἀνέβλεψαν μὲ
τὸ μαχαίρι κιόνας παρμυθένους πλούτος ξεχούθηκε, ὅλε
γυναικία ρουχικὰ ἀφόρεται. Πουκάμισα μὲ χάντρες καὶ
χρυσὲς πούλιες στὰ λαιμὰ καὶ στὰ μανίκια. Παντελόνια
χανουμιστικὰ φαρδιά, σκουρωτὰ, μὲ χρυσοκέντητες βρικ-
ζῶνες καὶ χιλιοπλούμιτα καλαμοδράκια. Τετρεῖδες, πέ-
πλα, πουκαμίσεις. Ὅλα κεντημένα, ὅλα ἀπὸ μεταξὺ τῆς
κρεοκτῆς. Καφτάνια βελουδένια, μὲ κεντητά χρυσὰ τριαντά-
φυλλα καὶ τιρίρι. Βερὶ κατηφεδένια πράγματα. Ταπέτα
τῆς προσευχῆς ἐμπλεκτικὰ μὲ συμπλέγματα λουλουδιῶν
καὶ ἱεροσολόμων. Ττουρλίπια μάλλινα ἄπρη, μὲ κόκκινα κεν-
τητὰ χρυσοκλάκια. Μαντύλια σφονταχιστὰ, γιαντι-
κία κίθρινια. Ἦταν ὅλα τὰ πρὶν τὰ τῶν κοριτσιῶν.

— Βρὲ, δὲν ἀλλάζουμε τὰ ψεῖδικα; Ἐπειτα εἰ
δεκανέας. Ἡ ἰδέα ἔγινε δεσφῆ με ἐννοσιανό. Σὲ λίγη
ῶρα ὅλοι μας εἴχαμε πετάξει τὰ βρώμικα ἀπὸ ῥοῦχα καὶ
εἴχανε κολλήθει πᾶς ἀπ' τῇ ἀλγὸν καὶ π' τῇ βροχῇ τοῦ
πετοῦ μας, καὶ νουθήκαμε ἀπ' τῇ κορτοῦ ὅς τὰ νύμα μὲ
τὰ χανουμιστικὰ. Ὅλη τὴν ῶρα πρὶν ἀλλήλεις, τὰ κρε-
τικὰ σκούονε τὰ κεφάλια τους μὲ τοὺς τενεφερίδες, τὰ
ἀνεκατεύοντες τὸ φῶς.

— Μπα; Ἐδῶ θέλει μιὰ μικρὴ ἐγχείρησις, ἔκινε γι-
λῶντας ὁ φίλος μου ἀπ' τὴν Κρήτη, ἀπὸ ἑστία στη
μέση του τῇ χρυσῇ βροχολύονα τοῦ κινουμένου του ἰώδρι-
κου. Κἔκινε κάπου μιὰ μικρὴ τρυπίδα μὲ τῇ μύτῃ τῆς
ξυφολόχης. Ὅλοι τότε μιμηθήκαμε σπικτρισιμένοι πρὶ
γέλια. Οἱ χανουμιστοὶ σκούονε ὁλοένα μὲς τὸ τζάκι. Τὰ
ξεγγαρίσια πρόσωπά τους φέγγανε σὰ μεγάλα ρῶς τρι-
αντάφυλλα. Μερικοὶ φορέσανε ἀπὸ πάνου καὶ τὰ χρυσοβέ-
λουδα καφτάνια καὶ κρεμάσανε μὲς τὸ τζάκι τὰ κουρελι-
σμένα χακί τους γιὰ νὰ στεγνώσουν. Ἦτανε μιὰ σκηνή

ὁλότελα φαντασμαγορικῇ. Ὁ ἐθελοντὴς ἀπ' τὴν Πόλιν ἔ-
μιαζε σὺν πᾶσι. Στὰ πόδια του φοροῦσε δυὸ ζευγάρια
μάλλινα ἄσπρα τσουράπια μὲ κόκκινα μεταξωτὰ λου-
λουδάκια, καὶ βελουδένιες παντοφύλλες. Στὸ κεφάλι του
ἔδεσε ἕνα πράσινο τσεδρὲ σὺν σαρίκι. Εἶχε ζαλιστεῖ ἀπ'
τῇ ζεστασίᾳ τῆς φωτιᾶς καὶ ἀπ' τὸ πετιμέζι καὶ πῆρε ὁρό-
μο ἢ γλῶσσα του.

Ἐκανε βαθιοὺς παλιάτσικους τεμενάδες στὸ γέρο καὶ
ἀράδιαζε ἕνα σωρὸ τούρκικες πολιτικὲς τσιριμόνιες. Ὁ
γέρος σήκωσε τὰ μάτια του καὶ χειρογέγραψε βιασμένως.
Ὅλοι γελοῦσαμε μὲ τὰ καραγκιοζλεύκια του καὶ χει-
ροκροτούσαμε μὲ τὴν καρδιά. Νιώθαμε μὴν ἀ-
πειρη μακαριότητα μὲς τὰ καθάρια στεγνά μας ροῦχα,
μπροστὰ στὸ μεγάλο αὐτὸ τζάκι ποὺ κόρωναν εἰς ξερὲς
σκίζες. Κ' οἱ χρυσὲς φλόγες τῆς φωτιᾶς χόρευαν χαρού-
μενα καὶ γιόμιζαν γλυκιὰ ζεστασιά τῇ σάλα. Κυρίως
ἦταν ἡ εὐτυχία τῆς καλοχορτασμένης κοιλίας ποὺ μῆνες
τώρα τὴν ὀνειροπολούσαμε σὺν ἀπιστῇ φαντασιοπληξίᾳ.
Ἐπειτα ἦταν τὸ εὐχάριστο συναίσθημα τοῦ ταβανιστοῦ, τὸ
κεραμίδι ποὺ λένε οἱ φαντάροι. Εἶπε τὸ γλυκὸ καὶ δυνα-
τὸ συναίσθημα τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ καλοῦ καὶ γεροῦ σπιτιοῦ
μὲ τοὺς στέρεους τοίχους, ποὺ περιφρουροῦν τοὺς βορριά-
δες, καὶ μὲ τὴν κόκκινη στέγη, ποὺ ἀπλώνει προστατευτικὰ
τὴς φαρδιᾶς φτερουγῆς τῆς ἀπὸ πάνου μας σὰ βρέχει καὶ
μπεμπουκίζει. Εἶπε πολὺ βολικὸς κανένας σὺν εἶνε χορτα-
σμένος, ζεστός καὶ χουζουρεμένος κάτω ἀπὸ στέγη. Τίπο-
τα δὲν τῷχε μάλιστα τότες νᾶνε καὶ ὁλότελα ἐνάρετος
ἄνθρωπος — — —

Μονάχα αὐτὸ τὸ πετιμέζι μοῦ ἔκαιγε λιγάκι στὸ στο-
μάχι καὶ ἔπινε κάθε τόσο νερό. Κύτταξα τίς δυὸ ροδοκόκ-
κινες τουρκοπουλές καὶ συλλογιζόμουν μήπως μέσα στὴς
φλέβες τους τρέχει σερμπέτι ἀντὶς γιὰ αἷμα. Μὰ αὐτὸς ὁ
Κωνσταντινοπολίτης σίγουρα μέθυσε ἀπ' τὸ πετιμέζι καὶ ἀπ'
τὴν πύρα τῆς φωτιᾶς. Ἐνθουσιασμένος ἀπ' τὰ χειροκρο-
τήματα τῆς παρέας ἔλεγε ὅτι σαχλαμάρα ἔφτανε στὴ
γλῶσσα του. Μιὰ στιγμὴ μάλιστα δοκίμασε νὰ βάλει χέ-

ρι στὸν κόρφο τῆς κοπέλλας ποὺ ἔσκυβε γιὰ νὰ μᾶς σερβίρει χαλβᾶ.

— "Αἱ δὺα κιθᾶ. "Οχι μουρνταριές! Φώναξ θυμωμένος καὶ πετάχτηκα ὀρθίως. Αἰσθηνόμουνα ἔνταν παραξένον ἐρεθισμό κα' ἔτρεμα.

"Ο Κρητικὸς φίλος μου μὲ μιμήθηκε. Στάθηκε στὴ μέση τῆς κάμαρης καὶ εἶπε δυνατὰ καὶ ἤρεμα:

— Μὰ τὴν πίστη μου θάχει νὰ ζήσει μαζί μου ὅποιος θελήσει νὰ κάνει τέτοιες βρωμιές. "Οποῖος μαγαριστεῖ στὴ πόλεμο πάει ἀπὸ κακὸ βόλι.

Σήκωσε ψηλὰ πᾶν' ἀπ' τὸ σερβίρι τοῦ Πολίτη τὴ γρολιά του, στρογγυλὴ σὰν κεφάλι παιδιοῦ. "Ο γέρος τάνωπ τὸ λαιμό του καὶ παρακολουθοῦσε μὲ ἄγωνία. "Ο Πολίτης συμμαζεύτηκε φρόνιμα. Συμμαζεεύτηκε σὰν ἔνα χίτρινο ἔνταμο ποὺ πᾶς νὰ τὸ λιώσεις κάτου ἀπ' τὸ παπλωμένο καὶ γυρίζει στὴ ράχη του μὲ τὰ μέλη ἀκίνητα ἀπ' τὴ τρεμάρα.

— Καλὰ, βρὲ ἀδερφέ! εἶπε κατόπι. Νὰ μὴ χωριτέψι. τζάνουμ, κανέναν κιθάρα;

Τὸ γύρισε σὲ στυῖο.

Οἱ ἄλλοι δὲ μιλούσαν. "Ο δεκανέας μᾶς ἐπιτοχίμαζε.

— Ἀλήθεια, αὐτὸ φέρνει γουρσουζιά στὸν πόλεμο, εἶπε.

Τὰ κορίτσια καὶ γέρος στὴ λωσὴν ἀπάνω μας τὰ γαλάζια τοὺς μάτια, τρεῖς ζευγάρις κειθάρια γαλάζια μάτια, βουρκωμένα ἀπὸ δάκρυα κα' εὐγνωμοσύνη.

— "Ετσι, σὲ χωρατὰ τόκανα, ξανάπε κοροϊβευτικὰ ὁ Πολίτης. Μηγὰρ δὲν τὸ ξαίρω πὼς ἐμεῖς εἰμασταν "Ελληνας; Παναπεῖ εὐγενῆδες ἀνταντὶ μαμπαντάν; "Βρεῖς ξαίρουμε, τζάνουμ, καὶ φερνούμαστε εὐγενικά καὶ πολιτισμένα καὶ μὲς τὰ ὕπεροχώρα ἀκόμα, ποὺ οἱ ὁρῶμοι τοὺς εἶνε γιομάτοι παλουκωμένους φαντάρους καὶ φουρνισμένους ρωμιούς. Καὶ τί μ' αὐτὸ δηλαδὴ; "Ξαίρουμε τρόπον ἑμείς. Σὰν ἔχεινο τὸ μωρὸ τὰρχοντόπαιδο. Τόσταις ὁ πατέρης του <νὰ μάθει τρόπον> στὴν πολιτεία, σὰν μεγάλος δάσκαλος. Ἄνοιξε τὰ μάτια σου, τοῦπε. Θέλω νὰ μοῦρθεῖς

μὲ τρόπο καὶ μευγένεια στὸ χωριό. Τέλειωσε τὴ σπουδὴς του τὸ μωρὸ, καθάλλικιψε τὸ μουλάρη καὶ γύριζε χαρὰ χαρούμενο στὸ γέρο. Περνοῦσε ἔνα ρουμάνη, δρεν νὰ του καὶ πετάγεται μπροστὰ τοῦ ἑνὰς μαγκλαρᾶς ὡς ἐκεῖ ἀπάνου. Φαίνεται πὼς ἦτανε ἔνα ὁμορφὸ μωρὸ. Τὸ κατέδρασε ἀπὸ τὸ ζὸ καὶ τοῦπε νέτα τκέτα πὼς θέλει νὰ τὸ... πὼς τὸ λένα. Τὸ μωρὸ ποῦμιθε τρόπον κα' εὐγένεια, δὲν ἄργησε νὰ ξεσπύξει τὴ βρακίζονα του. Πέρνοντες μάλιστα τὴ στάση, γύρισε καί πῆς στὸ μαγκλαρᾶ: «Μὲ τὸ παρντὸν ποὺ σὰς γυρίζω τὴ ράχη!» Ἔτσι τοῦπε. Εἶχε μάθει τρόπον τὸ παιδί βλέπει, καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὸ παραξηγήσει ὁ ἄλλος. "Ἡ εὐγένεια. Τί νὰ πῆς... Καὶ μεῖς τώρα...

"Ολοι σπαρταρήσαμε στὰ γέλια. "Οξω ἄρχισε νὰ βρέχει δυνατὰ.

"Αξαφνα μᾶς ἀπ' τὸ πηχτὸ σκοτάδι ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ σκοποῦ μας, ποὺ τὸν ἀλλάξαμε κάθε ὥρα, γιὰ τὴ φρουρὰ τῆς ὁξώπορτας.

— Ἄλε! τίς εἰ;

"Ολοι σιωπάσαμε καὶ στήσαμε αὐτί. Ἐνα ἄλογο σταμάτησε καὶ χτυποῦσε τὸ πέταλο στὸ καλντερίμι.

— Φίλις. Εἶμαι ὁ ἀνθυπασπιστὴς Τζουμέρκας. Μήπως ξαίρεις ποὺ εἶναι καταβλισμένος ὁ τέταρτος τοῦ 16ου; "Εχὴν χάσει τὸ μπουσσυλα, βρὲ παιδί μου!

— "Ετσι εἶστε κα. Ἀνθυπασπιστὰ; Μὲ κα' ἐμεῖς ἐδῶ εἰμασταν τοῦ τέταρτου. Θέλατε νὰ νὰ δῆτε;

— Ἔτσι; Τόσο τὸ καλύτερο. Τόσο τὸ καλύτερο..

Τὸ ἄλογο προχώρησε, μπήκε μὲς τὴν αὐλὴ καὶ ἀνθυπασπιστὴς ξαπτάξαψε.. Τὸν ἀκούσαμε κατσοφισμένους ποὺ ἀνέβαινε σὲ λίγο τὴ σκάλα, καὶ βροντολογούσανε σὰ φανταστικὸ τὰ σπινθόνια του. Καμπόσοι ἐνὶ στεγνώναν ἀκόμα τὰ πανταλόνια τοὺς κίνανε νὰ τὰ φορέσουνε βιαστικά ὕποις-ὑποις. Τὴν ἴδιαν ὥρα ὁ ἀνθυπασπιστὴς μπρόδαε μὲς τὸ σκοτεινὸ φόντο τῆς πόρτας φωτισμένος ἀπ' τὴς λάμπας κιὰπ' τὴ φωτιά, μισοκλείνοντας τὰ μικρούτσικα μάτια του, θαμπωμένα ἀπ' τὴν ἀπότομὴ ἀλλαγὴ. Ἀπ' τὰ δάδραχό του κουρνέλιαζαν νερά, κα' ἡ μύτη του ἦτανε ὀγρή.

Ἐτριψε δυνατὰ τίς ἀπαλά μες του, κύτταξε παντοῦ μέ-
τῃ σάλα κ' ἔκανε γελαστός.

— Μπα ; Μπῶ ; Ἄμ' ἐδῶ ἐσεῖς εἰστε περίφημ, βρέ !
Σάν... ὁμογενεῖς !

Ὁ δεκανέας πῆρε μὲ εὐλάβεια καὶ κρέμασε σὲνα καρ-
τὸ βρεγμένο του μουσαμά. Ὁ ἀνθυπασπιστὴς ἦρτε κεντὰ
στὴ φωτιὰ κιδλοένα ἔτριβε τὰ χέρια του.

— Μπράδο ; Μπράδο ; Ἔτσι μάλιστ' ! Καὶ τὰ δυὸ
αὐτὰ οὐρ ! τοῦ παραδείσου σεβρίζουνε τοὺς νικητὰς. Αἱ,
ἂν ἦτανε μάλιστα στὸ χέρι τους νὰ μᾶς χύνανε στὴν ἀ-
φαλὸ αὐτὸν τὸ ζεματιστὸ βούτυρο ποὺ τσιγαρίζουνε τὸ
χαλβὰ, θὰν τὸ κάνανε ἀκόμα πιὸ πρόθυμα ! Τὰ ματάκια
του κυττάζανε μὲ ὄχτρα τίς δυὸ κοπέλες καὶ πρίζανε ἀ-
διάντροπα πάνου στὶς στρουγγυλάδες τοῦ κορμιτοῦ τους.
Ἦταν ἓνας σαραντάρης σακαράκας. Παλιοελλαδίτης, «ἐλ-
ληνας» ποὺ λένε οἱ φαντάροι μας. Παλιὰ καρζάνα Ζα-
ρωμένο κορμί, σκεδρό, μὲ ψαρὰ μαλλιά. Εἶχε πλακω-
τὴ μύτη καὶ στενὸ κούτελο γεμμένο πρὸς τὰ πίσω σὰν
τῶν αἰλουρκοειδῶν. Τὰ ματάκια του ἔψαχναν, ἔγδυναν θαρ-
ρεῖς τίς δυὸ κοπέλες, γεμάτα ἀδιάντροπιά. Εἶνε κἄτι μα-
τιῆς χειρότερες ἀπ' τίς πιὸ βρώμικες πύσχυρολογίαι. Μιά-
ζουν μὲ χειρονομίες ἀπόκοτες.

— Ὁρατὰ κομμάτια, μὰ τὴν πίστη μου, ἔκανε ζαγ-
κάνοντας τὰ στενά του τὰ χεῖλια. Δὲν τίς βάζετα, μωρὲ, νὰ
μᾶς χορέψουνε λίγο τούρκικο ; Θάχει γουστὸ. Ἐγὼ δὲ
ἔτυχε νὰ δῶ ποτές μου νὰ χορεύουν τούρκικα... Ἀἴντε λοι-
πόν ;

— Καλὰ λέει ὁ κ. ἀνθυπασπιστὴς, φώναξαν οἱ φαν-
τάροι. Νὰ χορέψουν !

Κύτταξα ἀπελπισμένα τὸ φίλο μου ἀπτὴν Κρήτη. Μὲ
κύτταξε κιαυτὸς σφίγγοντας τίς γροθιῆς μ' ἀδύναμη λύσσα.

— Τὰ παθαμένα σου ! μευομεύριξε μὲς τὰ δόντια.

— Ἐπιτρέψτε μου..., τόλμησα νὰ τοῦ πῶ παρακαί-
στικά ἐγὼ. Σὰς παρακαλῶ πολὺ, κ. Ἀνθυπασπιστά. Μὴ
μοῦ φαίνεται πὼς δὲν εἶνε σωστά αὐτὰ τὰ πράγματα...
Μοῦ φαίνεται...

— Δὲ σοῦ φαίνεται τίποτα, μικρούλη μου, καὶ μέινε ἡ-
συχος, γύρισε καὶ μουκανε κοροϊδευτικά ὁ Τζουμέρκας.
Μόνον, ξαίρεις τί λέω γώ ; Πὼς θάτανε καλύτερα νὰ πᾶς νὰ
γραφτεῖς Ἀδελφὴ τοῦ ἐλέους, κι ὅχι ἐθελοντῆς !

Ὅλοι γέλασαν εἰς βάρος μου ὅσο μποροῦσαν πιὸ ἐπι-
δειχτικά. Ὁ Μύρωνας μεῦσφιξε μὲ συμπάθειαν τὸ χέρι.

Ὁ ἐθελοντῆς ἀπ' τὴν Πόλιν θριάμβευε. Πατάχτηκε στὴ
μέση μὲ ἰδρωμένο μουτράκι, τυλιγμένος μὲς τὰ πολύχρωμα
κατάνια του, γιομάτος κουράγιο κι ἀδιάντροπιά.

— Ἐγὼ νὰ τίς τραγουδήσω, κ. Ἀνθυπασπιστά. Ξαίρω
τὸ σκεπὸ. Ἐνας χορὸς τῆς κοιλιᾶς. Καὶ θὰ τίς βάνω νὰ
μᾶς κάνουν ὅλα τὰ σκέρτσιν κι ὅλα τὰ τραλίμια. Νὰ δῆτε !
Νὰ δῆτε !

— Ἐμπρὸς λοιπόν, τί κάθασαι ! «Ἐήγα» τις.

Ὁ δεκανέας γελοῦσε ὑποχρεωτικά μὲ τὸ ἡλίθιο ἐκείνο
κι ἐξευτελιστικὸ ὅρος ποὺ πέρνει στὸ στρατὸ κάθε θνητο-
σύρος, σὰν κατὰδέχεται νὰ κάνει χωρατάδες μαζὺ τοῦ ὁ
ἀνώτερός του.

Ὁ Κωνσταντῖνος πολιτῆς πῆρε στὸ χέρι ἓνα δίσχο γιὰ
τραμπουκὰ καὶ τότε βάρεσε ρυθμικά μὲ τὰ δάχτυλά του σὰν
ταμπουρλο. Τέμ-τεπετέμ, τέμ-τεπετέμ. Κιτόπι. χτύπησε
λασριά μὲ τὴν ἀπαλάμη του στὸν ὦμο τῆς κοπέλλης καὶ τίς
εἶπε κυττάζοντάς τις ἐπίμονα καὶ μὲ κακία μὲς τὰ μάτια.

— Ἀἴντε γιάβροῦμ, μπουρσιόρουνουζ ! Θὰ σᾶς τραγου-
δήσω ἓνα «τσιφτε-τελλί» μερακλαντάν. Καὶ θὰ χορέψετε.
Ἀκούτε ; θὰ χο-ρέ-ψε-τε. Ὁ ζιμπιτὶ τὸ θέλει. Ἀἴντε
κουζιόμ...

Ὁ γέρος σηκώθηκε ἀπάνου χλωμός, στυτιμένος, μὲ
ἀνοιχτὰ τὰ χέρια. Τὰ κορίτσια στριμώχτηκαν τὸνα μὲς τὴν
ἀγκαλιά τᾶλλον τοῦ σπαρταρώντος ἀπὸ δυνατὴν τρεμούλα.
Ὁ γέρος μπήκε μπροστά τους.

— Ἀμάν, ἐφέντημ !

— Δέστε τὸν αὐτὸν, τί τὸν φιλάτε ! Διάταξε ἄγρια ὁ
ἀνθυπασπιστὴς Τζουμέρκας. Δὲν ἀφίνουνε ποτὲ λιτοὺς ἀδ-
τεὺς τοὺς λόκους.

Τράβηξε ἓνα χαστεῦκι πάνου στὰ πρὶν γένι τοῦ γέρου.

— Καλά λέει ο κ. Ἀνθυπασπιστής! Εἶπανε ὅλοι, σὰ νὰπορούσανε γιατί ὡς τώρα δὲν τὸ σκέφτηκαν ἔτσι.

Τόνε δέσανε καὶ τὸν σπρώξανε σὲ μιὰ γωνιά. Ζαμούρωξε τρέμοντας, κέπνιξε τὰναφυλλητὰ του μέσα σὲνα προσχεψάλι. Ὁ ἐθελοντὴς ἀπ' τὴν Πόλη πῆγε κιντὰ του κιὰκούμπησε τὴ μύτη τῆς ξιφολόχης στὴ μέση τῆς ράχης του.

— Κυτᾶτε ἐδῶ, κουζοῦμ. Εἶπε τούρκικα στὰ κορίτσια. Θὰ χορέψετε καλὰ τὸ χορὸ πὺ θὰ σᾶς τραγουδήσω. Θὰ τὸν χορέψετε καλὰ, μερὰ κλιδικα, μερὰ οὐλά του τὰ τσαλίμια. Τὸν ξίρω καλὰ ἐγὼ τὸ χορὸ. Ἄν δῶ καὶ τὸν μασκαρεύετε θὰ χῶσω ὅλο τοῦτο τὸ σίδερο μὲς τὴ ραχοκοκκαλιά τοῦ γέρου.

— Ἐβετε ἐφέντημ... Θὰ χορέψουμε. Ἀμάν!

— Μὲ οὐλα τὰ τσαλίμια. Σᾶν πὺ τὸν χορεύετε μὲς τὸ χαρέμι.

— Ἐβετε ἐφέντημ... μὲ οὐλα τὰ τσαλίμια.

— Ἀφεριμ. Βγάλτε τώρα αὐτὲς τὲς μπαμπακωτὲς πὺ σᾶς κάνουν σᾶν ἀρκοῦδες.

— Ἐβετε ἐφέντημ...

Οἱ παπλωματένιες μπαμπακωτὲς πετάχτηκαν καὶ τὰ κορίτσια ἀπόμειναν μὲ μιὰ λεπτότατη διάτρεγγη πικαμίσια μὲ πολὺ φαρδιά μανίκια.

— Ἐτσι μπράβο. Ἀσκολοῦν!

Ὁ Κωνσταντινοπολίτης ἔκατσε διπλοπόδι καὶ ἄρχισε νὰ τραγουδᾷ μὲ φιλή λιγερὴ φωνή ἕναν παράξενο σχεπὸ, χτυπώντας μὲ τὰ δάχτυλα ρυθμικὰ τὸ δίσκο. Ἦταν ἕνας ρυθμὸς πότε γοργὸς, βιαστικὸς καὶ κοφτὸς, πότε λιγνιμένος, μαλακὸς λαγγεμένος. Κιὸ χορὸς ἄρχισε.

Ἦτανε ὅλο μικρὰ μικρὰ βήματα. Οἱ φτέρνες τους πᾶς δὲν ξεκολλοῦσαν ἀπ' τὸ χεζλί. Τὰ πόδια τους σιγογλυτροῦσαν ἐνωμένα, κολλητὰ τὸνα μὲ τὰ ἄλλο. Μὰ κυρίως δὲ χόρευαν τὰ πόδια. Χόρευε τὸ κορμί. Χόρευε ὁλάκι του τὸ χροστό τους κορμί καὶ κάθε μὺνας του καὶ ξεχωριστὰ κάθε μέλος του καὶ κάθε λαχταριστὴ στρογγυλάδα του καὶ κάθε προκλητικὴ γωνίτσα του. Χόρευαν κιὰ χόρευαν

τὰ στήθια τους τᾶνέγκιχτα. Ἐτρεμαν σφιχτὰ καὶ γεμάτα σὰν τὰ ρόδια, κ' ἔτρεμαν καὶ σαλεύανε σὰ νάχανε δικιά τους ἀνεξάρτητη ζωνή. Ἦτανε τέσσερα μικρὰ περιστέρια φυλακισμένα ἐκεῖ κάτω ἀπ' τὸ λεπτὸ φορεματάκι τους· τέσσερα περιστέρια πὺ τσιμπολογοῦταν ἀνυπόμονα μὲ τὲς μυτίτσες τὸ ροῦχο. Τσιμποῦσανε κιὰνεατέριαζαν γιὰ νὰ πετάξουνε μὲς τὴ σάλα. Χόρευαν τὰ μεριά τους τὰ χεζὰ, μὲ μιὰ τρεμούλα πόθου, μὲ μιὰ φειδίτσια κίνηση τὸν μὺντων πὺ ἐταράζονταν κοσφίγγανε καὶ πάλι χαλάρωνανε. Χόρευε καὶ καλοῦσε ὁ μικρὸς χαριτωμένος θόλος τῆς κυλιᾶς. Καταλάβαινες πὺς ἐκεῖ, κάτω ἀπ' τὸ κλειδωτὸ θαλδᾶρι, ἡ κυλιᾶ ἦτανε ζωντανή κ' ἐκορραστικὴ σᾶν ἕνα πρόσωπο. Ἡ σάρκα ἐμόρφαζε ἀπὸ δυνατὴ ἡδονή. Προσφερόντανε καὶ σύγκαιρα τραβιότανε πίσω. Ἀνκυκλωνότανε σὲ ἀξιδάτρευτα καμπυλώματα, σὲ διψασιμένες κυλιότητες. Ἦταν ἐκεῖ σᾶν ἕνα πρόσωπο πὺ καλεῖ. Ἦταν στόμα πὺ θέλει φλογερά. Χόρευαν τὰ μπράτσια. Τὰ φαρδιά λεπτὰ μανίκια πέσανε ὡς τὸν ὦμο καὶ τὰ ῥόδισαν ὡς τὰ ἰσκιωμένα λακκούδια τῆς μασχάλης, ὅπου ἔδρωνε τὸ χρυτὸ χνοῦδι. Ἦτανε τέσσερις ὁλόλευκοὶ κύκνοι πὺ λύγιζαν τοὺς χιονένιους τὸν λαίμους μὲς τὸν ἄερα, ψάχνοντας τεμπέλικα γιὰ νὰ τσακώσουνε στὸ ράμφος τὴν ἡδονή. Κατόπι εἰ ἀγκῶνες στρογγυλεύανε ὡς πὺ τὰ οὐὸ χέρια ἀντάμωναν πάνου ἀπ' τὸ κετᾶλι καὶ τὰ δάχτυλα μὲ τὰ κόκκινα κινεδιασμένα νύχια κροτάλιζαν ρυθμικὰ. Ἐμοιαζαν τότες οἱ κοπέλες σὰ νὰ περνοῦσανε κάτω ἀπὸ τοξωτὲς γιρλάντες ἀπὸ ἄσπρα γιανσεμιά. Ἐχόρευαν οἱ γόφοι μὲναν ἀδιάκοπο ράθυμο κυματισμὸ, σὰ μιὰν ἐρωτικὴ θάλασσα πὺ βαθιανασταίνει μὲναν ἀδάμαστον ἄγων ἀχόρταξη λαχτάρας.

Ὁ ἐθελοντὴς ἀπ' τὴν Πόλη σιγὰ σιγὰ γλύστρησε τὴ φωνή του σὲναν τεμπέλικο μουσικὸ καθμό, σ' ἕναν ἀτέλειωτο ἐσυρτὸν ἐρωτικὸ λυγμό. Ἡ φωνή του λιγίεζε σᾶν τὸ γαλάζιο νῆμα τοῦ καπνοῦ, πὺ λιγίεζε καὶ χαϊνιδικολογέται μὲς τὸν βᾶρα ὅλο νᾶζι κι ὅλο πάσο. Ἦτανε μιὰ γλυκιὰ ἰσχυριὰ πὺ ἔλιωνε μὲς τὸ τραγεῖδι, σᾶν τὴν

καραμέλα της κανέλλας πὰ' στη γλώσσα.

Ἀρχίξε ἔτσι μιὰ καινούρια φάση, ἓνα τσάλιμι τοῦ χρυσοῦ. Μαζὺ μὲ τὸ τραγοῦδι, γλυκὰ σὰν κιαυτὸ, ἀπαλὰ σὰν κιαυτὸ, λιγωμένα σὰν κιαυτὸ, ἄρχισαν νὰ λιγάνε πρὸς τὰ πίσω καὶ τὰ ὠραία κεφάλια τῶν κοριτσιῶν, κατόπι ὁ παχυλὸς ὁ λαιμὸς, κατόπι τὰ ἀκούραστα στήθια, κατόπι ἡ λιγνὴ ἡ μέση, ποὺ καμπύλιωνε ὁλοένα τὸ τόξο τοῦ ἐλαστικοῦ κορμιοῦ. Κιαυτὸ, ἐνῶ ὅλα τὰ μέλη δὲν ἔπαυαν νὰ λαγεύουνται, νὰ ζοῦν καὶ νὰ καλοῦν, ὅλα τοὺς γεμάτα ἀπὸ μιὰ θηλυκάδα παράξενη. Τὰ κορμιά ἐλλίγιζαν, ὁλοένα ἐλλίγιζαν πρὸς τὰ πίσω καὶ πρὸς τὰ κάτω, καὶ τὰ βριμμένα δάχτυλα ἀκούμπισαν κάποτε λαυροῦ πάνου στὰ μηλιγία, κρατώντας σὰν ἐξαισιες ὑδρίες ἡδονῆς τὰ δυὸ ξανθὰ κεφάλια. Ἦτανε δυὸ τεράστια κρίνα, ποὺ λυγίζανε κουρσμένα ἀπ' τὴ δόξα τους, πάνου στάψηλὰ κατσάνια, μὲ κάλυκες βαριοῦς. Τὰ κεφάλια πιασώγερναν ὡς τὸ ὕψος τῆς μέσης, καὶ τότες τὰ ὄρθια βυζιά κιόλαι οἱ μυῶνες τοῦ κορμινοῦ ἄρχισαν νὰ τρέμουν καὶ νὰ τρέμουν καὶ νὰ τρέμουν, σὰ νάτανε παραδομένοι σὲνα ἀδιάκοπο ρίγος ἐρωτικοῦ πυρετοῦ. Τότες λύθηκαν ξαφνικὰ ἀπ' τὸ βάρος τους τὰ μαλλιά τῆς μιανῆς καὶ χυθῆκανε πάνου στὸ βυσσινί χαλί, χρυσά. Κατόπι λυθῆκανε καὶ τῆς ἀλλήνης. Μαζὺ τοὺς χυθῆκανε πάνου στὸ ταπέτο κ' ἓνα σπορὸ χρυσὰ κουκουτσάκια στάρι, ποῦχανε τρυπώσει ἐκεῖ σὰ χυθῆκανε μὲς τὴν ἀποθήκη. Ἦτανε ὁλόγυμνα, ὁλοζώντανα μαλλιά, ἦτανε χρυσόξανθα, φωτισμένα ἀπ' τίς φλόγες τοῦ τζακινοῦ, ἦταν ἄσθονα σὰν ἓνας φωτεινὸς καταρράχτης. Γιόμισαν τὴ σάλα μὲ τὸ μῦρο τοῦ ἰδρωτὸς τοὺς τὸ ἐρεθιστικό, μὲ τὴ λάμψη τοὺς ποὺ φλόγιζε. Ἦτανε σὰ νὰδεῖαζαν ἀργὰ ἀργὰ πάνου στὸ χαλί δυὸ μεγάλα παρτενέρινα βέζα ξεχειλισμένα ἀπὸ σφιχτὸ μέλι, ποὺ χυνοῦτανε χάμου στὸ πάτωμα σὲ πηχτὲς λοθνεῖς.

Γύρισαν καὶ κύτταξαν τοὺς συντρόφους. Ὅλοι τοὺς ἦτανε ἀλαλιασμένοι καὶ βουβοί. Τὰντρο! καὶ στηθεῖς ἀνεδοκατέβαιναν σὰ λαχανιασμένα. Οἱ ράχες σκύδανε καμπουριασμένες καὶ τὰ φτερούγια τῆς μύτης παίζανε ζωηρὰ σὰν ἐ-

νοὺς πεινασμένου ζώου ποὺ μυρίζεται κυνήγι. Τὰ μάτια τοὺς, παράξενα φλογισμένα ἀπ' τὴ χρυσο κόκκινη ἀναλαμπὴ τῆς γωνιάς, ἦτανε τεντεμένα μὲ τραχικὸν τρόπο, ποὺ ἔλεγε πὼς νὰ, τώρα δὲ θὰ βγοῦνε θὰ πέσουνε ἀπ' τίς γοῦδες τοὺς νὰ κυλιστοῦνε χάμου. Τρέμανε τὰ χεῖλη μὲ σπασμούς καὶ στὰ κούτελα ἀνθίζαν κόμποι ἀπὸ ἰδρῶς.

Ξαφνικὰ, συλλογίστηκα πὼς κὲγὼ θάχα αὐτὴ τὴν κολασμένη φάτσα, κιῆφριξα.

Ὁ ἀνθυπασπιστὴς ὁ Τζουμέρκας ἔσφιγγε δυνατὰ τὰ γόνατά του τὸνα μὲ τῆλο, καμπούριαζε ὁλοένα πιὸ πολὺ, κιάνέσαινε σὰ μεθυμένος. Τὸ ξεπειταμένον καρύδι τοῦ λαιμοῦ του, ἔτσι ποὺ ξεροκατάπινε ὁλοένα, ἀνέδινε σὰ μπουκιά κάτου ἀπ' τὸ σπρόνι λὲς καὶ θὰ τὸ ξερνοῦσε. Οἱ παλάμες του, χυμένες μὲς τίς τσέπες τῆς κυλόττας, ἀνοιγοκλείνανε νευρικά. Ξαφνικὰ πετάχτηκε ἀπάνου ὁλόρτος. Τ' ἀδύνατα μεριά του τρέμανε λαφριά. Τὸ μούτρο του ἦτανε παραμορφωμένο ἀπὸ ἓναν ἄσχημο σπασμὸ ποὺ πολεμοῦσε νὰ γίνει χαμογέλιο. Ἀρπάξε τὴ μιὰ τὴν κοπέλλα ἀπ' τὴ μέση, γαντζώνοντας τὰ πλατεῖά του δάχτυλα στὸν κόρφο τῆς κ' ἔκανε, μιῶντας μὲ δυσκολία.

— Χέ-χέ-χέ... Ἐλα δῶ ἐσὺ, κουζούμ... Τὴν ἄλλη σὰς τὴν ἀφίνω, μᾶς εἶπε χειρονομώντας μὲ τὸ λεύτερο χέρι. Γλέντιστε τίς, μωρὲ, τίς σκύλες! Αὐτοὶ γλέντισαν μὲ τὰ γόρια μας κ' ἐμεῖς θάφισουμε τέτια τυχερά; Βουτάτε τὴν, μωρὲ, ποὺ χάσκετε!

Ἐκίνησε γιὰ τὴ διπλανὴ κάμαρη σέρνοντας μαζὺ του τὸ κορίτσι ποὺ χτυπιότανε καὶ σπάραζε ἀλαλιασμένο μὲς τὰ δυνατὰ ἀρπάγια τῶν μπράτσων του. Οἱ φαντάραι χύμηξαν ἀπάνου στὴν ἄλλη, σὰ νηστικὰ σκυλιὰ πάνου σὲνα κομμάτι κρέας. Οἱ κοπέλες τσίριζαν. Ὁ γέρος χτυποῦσε τὸ κεφάλι του στὸν τοῖχο βογγώντας σιγὰ-σιγὰ.

— Σκοτῶστε με... Σκοτῶστε με... ἀμὰν σκοτῶστε με...

Οἱ ἄλλοι δυὸ αἰχμάλωτοι μιὰ στιγμὴ κάνανε σὰ νὰ σάλεψαν δεμένοι. Ὁ φαντάρος, ποὺ φύλαγε τὸ νοῦμερό του γιὰ τὴ φρούρησή τους, τοὺς κέντησε λιγάκι στὸ μερὶ

μέ τη μύτη της ξιφολόχης και καταλάγιασαν ο'ρλιάζον-
τας παραπονετικά. Οδύ' ἐγώ οὔτε ὁ φίλος μου κάναμε τι-
ποτα γενναίο.

Μιά σουδλερή σκληριά ἀπ' τὴ διπλανή κάμαρη ποῦ
δὲν εἶχε τίποτ' ἀθροπίσιο μέσα της. Μιὰν ἄλλη πρόμοια
τῆς ἀπάντησε ὀξω στο σκοτεινὸ διάδρομο ποῦ σύρναν οἱ
φαντάροι τὸ δικό τους τὸ ὄμμα. Ἦτανε δυὸ ἄγριες παρ-
θενιὲς ποῦ τὶς δαμάζανε μὲς τὸ αἷμα τους. Κατόπι ἕνας
ἀδιάκοπος βόγγος. Ἕνα ἀγγομαχητὸ τοῦ πόνου καὶ τῆς
ἡδονῆς, ποῦ βάσταζε ὡς τὸ πρωτὶ — — — — —

Σὰν ἔφεξε, βάρεσε ἡ σάλπιγγα συναγερμὸ πάνου ἀπ' τὸ
χαμηλὸ λασπωμένο λοφάκι τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ μαζεύτηκαν
ὅλοι οἱ αἰχμάλωτοι ἄντρες καὶ κατόπι ντουφεκίστηκαν.
Κάθε ἐνωμετρία ἔστηνε ἀντίκρου τῆς πεντέξῃ καὶ τοὺς θέ-
ριζε. Βρέθηκα ἀντίκρου στο γέρον. Εἶχε μερικὲς μελανιὲς
στο πατριαρχικό του πρόσωπο καὶ ψιθύριζε ὀλένια προ-
σευχές. Τὰ μεταξωτά του γένια ἀνέμιζαν ἀπλά στον ἄγε-
ρα. Τὸ πιὸ μεγάλο καλὸ ποῦ μπορούσα νὰ τοῦ κάνω ἦτα-
νε νὰ τὸν σκοτώσω ἀμέσως καὶ τελειωτικά, γιὰ νὰ μὴν
τυραγνιέται σὰ μερικοὺς ποῦ σπάραζαν σὰν τὰ βουδάλια
χτυπώντας τὶς ἀπαλάμες στο χῶμα. Εἶχαμε καὶ θαυμά-
σια μάνλιχερ τότες, ὀλ' κινιουργι, λαφριά κ' εὐθύβε-
λα, ποῦ βαρούσαν πεντάρια μὲ δαύτα. Τόνη σημάδεψα στο
κούτελο, ἀνάμεσα στὰ ὀλ' ἀσπρα φρύδια του. Σήκωσε ἀπά-
νωμου τὰ γαλα νὰ μάτια του καὶ μὲ κύτταξε γαλήνια.
Θαρρεῖς πῶς ἐνιωσε τὴν ὀπτική σκοπευτική μου γραμμὴ
νὰ κουμπᾷ σὰν καὶ στερεὸ πάνου στο κούτελό του.

Τράδωξα τὴ σκαντάλη καὶ σωφιάστηκε μονοκόμματα σὰν
ἀστραποκαρμένος πᾶ' στη λάσπη.

Μιά φιλή κόκκινη κορδελίττα κύλιτε ἀπ' τὸ κούτε-
λό του πάνου στο ἥσυχο πρόσωπο, καὶ λεκέδισε τὰ
χιόνια τῆς γενειάδας του.

Σὰν τέλειωσαν οἱ ἐχτελέσεις ἀνοίχτηκε τὸ τζαμί γιὰ νὰ
βγουν τὰ μαντρισμένα γυναικόπαιδα. Κατόπι βάλθηκε

φωτιά στο χωριό. Οἱ φαντάροι τρέχανε μὲ γκαζοτενεκέδες
καὶ περεχούσαν πετρέλαιο τὰ σπίτια. Ὁ οὐρανὸς ἦτανε
πάντα λερὸς, γκαστρωμένος ἀπὸ βρ' χή. Ὁ ἀγέρης ἐμπαι-
νε στὰ φλεμόνια πηχτὸς ἀπ' τὴν ἀντάρρα, ποῦ σεριανούσε
καὶ βότνιζε τὰ σκοτεινὰ κ' πᾶδια τῆς πάνου στο γρόν ἔδα-
ρος. Μαυροκόκκινες φωτιὲς βγάλανε τὶς πεινασμένες γλῶσ-
σες τους ἀπ' τὰ ξυλένια πορτοπράθουρα, ἀνεμίζοντας σὰν
πυρρίξενες κυρελιζμένες τημζιες πάνου στὰ κκφασωτά.
Ὁ κινὸς τῆς πυρκαγιάς ἀνεκατεδούτανε μὲς τὴ σκοτεινὴ
ἀντάρρα. Ξεκινήσαμε νὰ φύγουμε. Ξαφνικά μὲς ἀπ' ἕνα
σοκάκι χύμηξαν, ἕνα ξετρενιασμένο πλῆθος, τὰ μωσὰ κ'
οἱ γυναικες ποῦ εἶχανε κλεισμένες, μὲς τὸ τζαμί καὶ τὶς ξα-
πολύκανε. Οὐρλιάζαν καὶ τρέχανε πρὸς τὰ πτώματα. Ἦ-
τανε δὶχως γιζυμάκι, ξεστηθωμένες σὰν ἄγριες μινιάδες.
Τὰ μάτια τους ἦτανε τεράστια ἀνοιγμένα ἀπ' τὴν τρο-
μάρι, καὶ τὰ μαλλιά τους πετούσαν πίσω σὰ μαθουρα
ζωντανεμένα σερπετά. Τρέχανε πρὸς τὸ λόφο, μὲς ἀπ' τὸ
γλυστερὸ κλιντερίμι τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ ψάξουνε μὲς τὰ
στρωμένα κουφάρια νὰ γνωρίσουνε τοὺς δικούς των.

Ἡ φωτιά μαστοῦσε μὲ ξερὸ τρίξιμο τὰ χρωματιστά σαχ-
νισίγια καὶ πηδοῦσε σὰν τρελλαμένη χορεύτρια ἀπὸ ταβάνι
σὲ ταβάνι ἀπὸ παρκαθὺρι σὲ παρκαθὺρι. Σαλτάριζε λυσσασ-
μένη μὲς ἀπ' τὶς καμινάδες. Ἐδύζε τὴ γλῶσσα τῆς μέσα
στον ὕγρον ἄγερρα, καὶ ξεδίπλωνε θριαμβικά τὶς κόκκινες
παντιέρες τῆς ἀνάρρα, πάνου σὰρχοντόσπιτα, ποῦ γκρεμι-
ζοῦτανε σὰ μεγάλα ἤτυχα ζῶα ποῦ γονατίζανε χτυπημένα
στὰ πόδια.

Ἀπὸ τότες χρόνια πέρασαν καὶ διαδίδουν ὀλοένα. Ὁ-
μῆς μέσα μου κἀθετα μιὰ κρύα γαλάζια ματιά. Τὴ νιώθω
ποῦ ἀπόμεινε μέσα μου ἀκίνητη, στιλωμένη καὶ ἀθάνατη.
Ζῇ καὶ κυκλοφορεῖ μέσα στο αἷμα μου, σὰ μόλεμα καὶ σὰ
μαράζι. Καὶ θαρρῶ πῶς μόνον μαζὺ μὲ τὴν ψυχὴ μου θὰ
φύγει ἀπὸ πάνου μου.